

BIBLIOTEKA UNIwersYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO - CENTRUM ZASOBÓW EDUKACYJNYCH

Ewa Adaszyńska

Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego

Powszechna edukacja, nowoczesne formy komunikacji i dostępu do wiedzy narzucają bibliotece akademickiej nową rolę – budowania centrum zasobów edukacyjnych. Biblioteka to nie tylko miejsce do czytania i wypożyczania książek, to instytucja aktywnie wspierająca proces kształcenia. Od lat zmienia ona swoje priorytety, przechodząc od biblioteki obsługującej do biblioteki uczącej, od tradycyjnie pojmowanej do multimedialnego centrum edukacji. To miejsce do pracy naukowej, uczenia się i nauczania, ale też do działań o różnym charakterze twórczej aktywności. To miejsce społeczne, ważne zarówno dla środowiska akademickiego, jak i całego regionu.

Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego jest największą biblioteką naukową w województwie lubuskim. Tworzy swoje zbiory zgodnie z potrzebami edukacyjnymi całego środowiska badawczego. Gromadzi literaturę ze specjalności objętych działalnością uczelni. Organizuje warsztaty naukowo-dydaktyczne oraz kompletuje księgozbiór z zakresu sztuki, nauk humanistycznych, społecznych, pedagogicznych, ścisłych, medycznych, biologicznych, ekonomicznych i technicznych.

Zbiory mają charakter uniwersalny, preferujący dyscypliny reprezentowane przez uczelnię. Liczą one około 1 300 000 dokumentów i obejmują różne rodzaje mediów i typy dokumentów:

- książek ok. 520 000 woluminów,
- czasopism ok. 82 000 woluminów,
- zbiorów specjalnych ok. 295 000 jednostek,
- elektronicznych zbiorów sieciowych ok. 400 000 wydawnictw.

Biblioteka prenumeruje na bieżąco 1 306 tytułów czasopism bieżących:

- 1188 tytułów krajowych,
- 118 zagranicznych, oraz
- 7115 tytułów e-czasopism.

W zbiorach biblioteki jest łącznie 4 550 tytułów czasopism bieżących i archiwalnych w wersji drukowanej.

Biblioteka ma dostęp do 51 licencjonowanych e-baz danych ze specjalności odpowiadających profilowi uczelni, zakupionych w ramach umów konsorcyjnych oraz licencji krajowych.

Zbiory sieciowe dostępne dla całego środowiska akademickiego w trybie on-line obejmują między innymi:

- 36 500 e-książek,
- 7115 e-czasopism zagranicznych,

- 300 000 wydawnictw w ramach wielodziedzinowych baz danych i serwisów wydawców,
- 41 000 e-norm,
- 12 000 wydawnictw z kolekcji cyfrowych Zielonogórskiej Biblioteki Cyfrowej.

Zbiory elektroniczne na nośnikach liczą 1633 jednostki.

Biblioteka Uniwersytecka pełni funkcję ośrodka informacji naukowej, zapewniając dostęp do informacji o krajowych i światowych osiągnięciach naukowych. Jest centrum kształcenia akademickiego. Służy nauce i dydaktyce, organizując dostęp do usług i zasobów wiedzy w formie tradycyjnej i nowoczesnej - opartej na źródłach elektronicznych i zasobach sieciowych. Biblioteka obsługuje rocznie ponad milion czytelników: około 400 tys. w formie tradycyjnej i około 750 tys. w zdalnym dostępie sieciowym. Biblioteka oferuje czytelnikom wolny dostęp do 250 000 książek i czasopism.

Biblioteka zgromadziła i zarządza pełnotekstowymi, bibliograficznymi, abstraktowymi i bibliometrycznymi bazami danych z zakresu nauk ścisłych, technicznych, ekonomicznych, humanistycznych i społecznych w wersji elektronicznej. Ma 51 baz sieciowych i 190 na nośnikach. Organizuje dostęp do e-baz i serwisów wydawców, takich jak Elsevier, Springer, Kluwer, Academic Press, Wiley, Blackwell, Oxford, Cambridge, zasobów American Chemical Society (ACS), American Institute of Physics (AIP), American Physical Society (APS), ACM Digital Library, wydawnictw PWN, wielodziedzinowych baz EBSCO, PROQUEST, Mathematical Review, Inspec, Jstor, Lex Wolters Kluwer, baz cytowań Web of Knowledge, Scopus, a także baz patentowych i prawnych. Kontynuuje dostęp do programowych narzędzi obsługujących bazy danych - Link Solver z listą A-Z. Oferuje dostęp do zbiorów elektronicznych także spoza uczelni poprzez usługę VPN.

Dostęp do zasobów informacyjnych biblioteka umożliwia poprzez udział w ogólnopolskich konsorcjach akademickich, które organizują i współfinansują dostęp do zagranicznych baz danych i e-czasopism. Korzysta też z finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego baz i serwisów wydawców w ramach krajowych licencji Wirtualnej Biblioteki Nauki. Dzięki tej współpracy biblioteka umożliwia swoim czytelnikom dostęp do 300 000 wydawnictw elektronicznych w zdalnym dostępie sieciowym.

Biblioteka zarządza wiedzą i zasobami oraz dystrybuuje elektroniczną informację zgodnie z potrzebami wydziałów. Prezentuje pełny serwis informacyjny aktualizowany na bieżąco. Z informacji zamieszczonych na stronie internetowej skorzystało w 2012 r. około 170 000 osób, z katalogu bibliotecznego OPAC WWW - 190 000 czytelników (390 000 wyszukiwań), z Zielonogórskiej Biblioteki Cyfrowej -

710 000 użytkowników (4 300 000 wygenerowanych stron), z baz danych - 84 000 osób. Wykorzystując technologie informatyczne, biblioteka posługuje się popularnymi formami komunikacji społecznej, takimi jak: gadu-gadu, blogi, facebook, elektroniczny przekaz informacji i usługi mailowe. Oferuje także elektroniczny formularz zamawiania publikacji do zbiorów, zamawianie cyfrowych kopii do zasobów biblioteki cyfrowej oraz elektroniczne zamawianie zbiorów z innych bibliotek.

Biblioteka prowadzi szkolenia w zakresie obsługi programów bibliotecznych, baz danych, wydawnictw multimedialnych, dostępów do czasopism elektronicznych. Pomaga w przygotowywaniu dokumentów do oceny parametrycznej jednostek. Prowadzi także zajęcia z przysposobienia bibliotecznego oraz zajęcia z informacji naukowej dla studentów różnych kierunków na zlecenie wykładowców. Organizuje też staże dla doktorantów i studentów bibliotekoznawstwa. Ma bazę szkoleniową, która pozwala korzystać z programów bibliotecznych.

Pracownicy biblioteki uczestniczą w szkoleniach organizowanych przez wydawców, konsorcja, firmy komputerowe, biblioteki. Sami organizują także szkolenia dla pracowników systemu bibliotecznego-informacyjnego.

Informatyzacja

Biblioteka realizuje program komputeryzacji, który przebiega dwutorowo i obejmuje:

- komputeryzację zbiorów własnych,
- organizację dostępu do światowych zasobów informacyjnych.

Biblioteka jest w pełni skomputeryzowana. Działa w niej kompleksowy system zarządzania biblioteką PROLIB, pozwalający na pełną automatyzację procesów bibliotecznych związanych z gromadzeniem, opracowaniem, wyszukiwaniem i udostępnianiem wszystkich materiałów bibliotecznych. Bazy biblioteczne tworzone są w programie Prolib w wersji M21 i europejskim standardzie opisu danych MARC21. Baza rejestruje ponad 600 000 dokumentów.

System biblioteczny zapewnia pełną obsługę zbiorów, kontrolę wypożyczeń, sprawną obsługę czytelników, a także komunikację z zasobami innych bibliotek krajowych i zagranicznych. Elektroniczna obsługa wypożyczeń umożliwia zdalne zamawianie książek, rezerwację zbiorów, prolongatę wypożyczeń, mailową informację o terminach odbioru i zwrotu książek, potwierdza zamówienia i rezerwację, umożliwia korzystanie z elektronicznej obiegi. Nowością jest zabezpieczenie i kontrola zbiorów bibliotecznych w technologii radiowej RFID oraz samodzielne wypożyczanie i zwrot książek za pomocą nowoczesnych urządzeń, tzw. selfchecków i Book Drops.

Program biblioteczny współdziała z uczelnianym systemem Dziekanat poprzez moduł Student. Odpowiada on za transmisję danych osobowych z obu systemów i poprawność danych bazy czytelników. Daje też możliwość uczestnictwa biblioteki w uczelnianym systemie rozliczeń elektronicznych, opracowanym przy współudziale biblioteki. Prolib współpracuje też z nowym systemem zabezpieczenia i kontroli zbiorów w technologii radiowej RFID.

Biblioteka UZ prezentuje swoje bazy biblioteczne w projekcie KARO - katalogu rozproszonych bibliotek polskich, który umożliwia prezentację zbiorów bibliotek polskich, ułatwia poszukiwania i kwerendy naukowe oraz wymianę międzybiblioteczną.

Od 2005 r. biblioteka tworzy **Zielonogórską Bibliotekę Cyfrową** www.zbc.zgora.pl w porozumieniu i współpracy z Poznańskim Centrum Superkomputerowo-Sieciowy. ZBC jest częścią federacji bibliotek cyfrowych.

Jej celem jest szeroki, zdalny dostęp do źródeł wiedzy, zasobów edukacyjnych, cyfrowych kopii najcenniejszych zabytków kultury piśmienniczej oraz dokumentów dotyczących regionu. W zbiorach ZBC jest około 12.000 dokumentów, które obejmują m.in. rozprawy doktorskie i habilitacyjne, czasopisma akademickie, publikacje pracowników uczelni, a także cenne zasoby kulturowe (m.in. rękopisy, starodruki, mapy, dzieła z kolekcji artystycznych biblioteki, wydawnictwa podziemne, unikatowe kolekcje regionalne, itp.). Biblioteka dysponuje bogatym oprogramowaniem do tworzenia i obsługi zasobów cyfrowych zakupionym ze środków MNiSW.

Z biblioteki skorzystało 6 300 000 czytelników.

Zasoby biblioteki wirtualnej tworzone są zgodnie z przyjętymi standardami europejskimi. Biblioteka działa w systemie Libra, prezentując zbiory w kolekcjach:

- Nauka i dydaktyka,
- Doktoraty i habilitacje,
- Dziedzictwo kulturowe,
- Regionalia.

Od 2011 r. działa też **Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa dla Osób Niewidomych** zbudowana na bazie własnej biblioteki cyfrowej, pierwsza w oprogramowaniu dLibra. Powstała dla studentów z dysfunkcją wzroku z zachowaniem zasad prawa autorskiego. Ma na celu działania na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych. Biblioteka dysponuje dodatkowo oprogramowaniem dla osób ociemniałych, ułatwiającym korzystanie ze zbiorów (głośnomówiącym i powiększającym).

Biblioteka jest członkiem konsorcjum Polskich Bibliotek Cyfrowych. Dzięki udziałowi w federacji bibliotek cyfrowych FBC umożliwia zdalny dostęp do półtora miliona publikacji ze zbiorów bibliotek i instytucji naukowych z całego kraju. Prezentuje także swoje zbiory w wielu projektach, między innymi w europejskiej bibliotece cyfrowej Europeana - bazie kulturalnego i naukowego zasobu bibliotek, muzeów i archiwów europejskich czy projekcie Manuscriptorium - najbogatszej bazie zdigitalizowanych dokumentów historycznego dziedzictwa kulturowego Europy. Jej zbiory prezentowane są także w specjalistycznych portalach, bazach naukowych i tematycznych serwisach oraz projektach *Open Acces*, między innymi w bazie ScientificCommons - naukowych publikacji zamieszczanych w cyfrowych repozytoriach bibliotek, archiwów i muzeów oraz w bazie *DART-Europe* prezentującej cyfrowe kopie prac dyplomowych i dysertacji powstających w Europie.

Biblioteka Uniwersytecka wspólnie z 16 innymi bibliotekami akademickimi współtworzy bazę zawartości polskich czasopism specjalistycznych **Baz Tech** oraz portal cyfrowy zasobów sieciowych nauk technicznych **BazTol**.

Biblioteka tworzy też dla uczelni bazę dorobku naukowego pracowników **SKEP**. Rejestruje dorobek naukowy pracowników Uniwersytetu Zielonogórskiego zgodnie z zasadami opisów bibliograficznych, wymogami uczelni i zasadami MNiSW. SKEP generuje raporty zgodnie z kategoriami osiągnięć naukowych i oceną publikacji obowiązującą w ministerstwie. W bazie znajduje się 40 453 opisów bibliograficznych 1 637 autorów UZ i 6 364 współautorów spoza UZ.

W Bibliotece Uniwersyteckiej działa **Regionalny Ośrodek Informacji Normalizacyjnej i Patentowej**. Jego zbiór należy do największych w województwie i liczy około 196 000 dokumentów drukowanych (53 000 norm i 143 000 patentów) oraz 41 000 e-norm i 800 000 elektronicznych opisów patentowych, wynalazków, wzorów użytkowych i towarowych. Na potrzeby ośrodka działa rzecznik patentowy - doradca i rzeczoznawca pomocny przy tworzeniu dokumentacji autorskiej projektów i wynalazków. Ośrodek powstał z połączenia dwóch działających wcześniej agend: Regionalnego Ośrodka Informacji Normalizacyjnej, autoryzowanego przez Polski Komitet Normalizacyjny w Warszawie oraz Regionalnego Ośrodka Informacji Patentowej, autoryzowanego przez Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej. Biblioteka wdrożyła w Ośrodku Informacji Normalizacyjnej i Patentowej **System Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji**.

Biblioteka zgromadziła ponad 20 tys. jedn. **zbiorów specjalnych** o dużej wartości kulturowej i artystycznej. Są to kolekcje tworzone i rozwijane dla potrzeb naukowych i dydaktycznych środowiska akademickiego i regionalnego. Są one zaliczane do kulturowego zasobu narodowego.

Zbiory specjalne Biblioteki Uniwersyteckiej obejmują następujące zespoły: rękopisów, starodruków, książek i czasopism XIX-wiecznych, kartografii, grafiki dawnej i współczesnej, plakatów, ekslibrisów, pocztówek, fotografii artystycznej, wydawnictw drugiego obiegu, tzw. „bibuty”, elementarzy, a także cennych pojedynczych publikacji.

Przy bibliotece działa **Pracownia Konserwacji Zbiorów Dawnych**, która zajmuje się pracami restauracyjnymi cennych zbiorów bibliotecznych należących do zasobów narodowych i kolekcji artystycznych.

Od 2002 r. działa w bibliotece **Artoteka Grafiki**. Ma ona w swoim dorobku 75 wystaw i spotkań z artystami. Są to otwarte dla wszystkich prezentacje, debaty, dyskusje i spory na temat aktualnej problematyki sztuki współczesnej z jej problemami merytorycznymi, wynikającymi z zastosowania nowych technologii. W kolekcji Artoteki znajdują się dzieła graficzne i malarskie najwybitniejszych współczesnych twórców polskich i obcych. Biblioteka prowadzi profesjonalną **Galerię Sztuki** uznaną w środowisku artystycznym kraju. Współpracuje z 60 galeriami, biurami wystaw i akademiemi artystycznymi w kraju, tworząc Dział Dokumentacji Artystycznej Sztuki Współczesnej liczący około 10 000 zbiorów.

Biblioteka czynnie uczestniczy w życiu uczelni i innych inicjatywach o zasięgu regionalnym lub krajowym. Organizuje wystawy, spotkania i działania towarzyszące różnym wydarzeniom uczelnianym związanym z działalnością naukową, dydaktyczną, kulturalną i artystyczną uczelni. W ostatnim roku zorganizowała 45 wystaw, spotkań, pokazów, wystąpień i prelekcji własnych, pomogła też w organizacji 20 imprez organizowanych przez wydziały i uczelnię.

Biblioteka współpracuje z bibliotekami i instytucjami naukowymi i kulturalnymi w kraju i zagranicą w ramach wymiany międzybibliotecznej. Uczestniczy też systemie wypożyczeń międzybibliotecznych.

__FOT. IWO ADASZYŃSKI

Od 2002 r. bierze udział w projekcie *Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce* dla wypracowania standardów i norm jakości, na podstawie analizy danych statystycznych dostarczanych zespołowi ds. standardów dla bibliotek naukowych.

Opracowuje coroczne zestawienia statystyczne do ogólnopolskich ankiet, rankingów, akredytacji kierunków, potrzeb ministerstwa, wydziałów, bibliotek, mediów, urzędów, GUS.

Współpracuje z innymi bibliotekami akademickimi i instytucjami naukowymi przy wspólnych projektach i działaniach służących rozwojowi i integracji bibliotek akademickich.

Biblioteka stara się też o dotacje zewnętrzne. Wysokość pozyskanych z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego środków na działalność upowszechniającą naukę wyniosła 430 000 zł. Ze środków Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego sfinansowany był projekt budowy nowej biblioteki, który realizowany był przy współudziale biblioteki. O wartości i jakości projektu zaświadcza sama biblioteka, do której wszystkich zapraszamy.

Nowa Biblioteka spełnia standardy nowoczesnego bibliotekarstwa, dotyczące organizacji i planowania przestrzeni, budownictwa, organizacji zbiorów i usług, a także założeń związanych z rolą biblioteki w środowisku akademickim. Biblioteka jest wielofunkcyjna, nowoczesna i przyjazna.